

**PROGRAMMA ZELFCONTROLE ANTIBIOTICA
PLUIMVEEVLEESSECTOR**

Uitvoering 2023

Inhoudsopgave

1. Toelichting en uitwerking
2. Criteria steekproef
3. Werkprocedure
4. Monsters en analyses

Bijlage 1: monitorings-, bemonsterings- en analyseschema

Bijlage 2: programma zelfcontrole pluimvee (juridische tekst)

Bijlage 3: deelnemersovereenkomst zelfcontrole

1. Toelichting en uitwerking

a) Achtergrond

Het programma zelfcontrole antibiotica pluimveesector van AVINED is in 2016 gestart. Aanleiding voor de start van dit programma waren eerdere signalen over mogelijk 'niet correct' of 'illegaal' gebruik van antibiotica. Het bestuur van AVINED heeft hierop besloten om - naast de administratieve controles via IKB Kip en de regeling Geborgde Pluimveedierenarts - een programma op te stellen om de betrouwbaarheid van de gegevens te borgen. In het programma worden (steekproefsgewijs) monsters genomen die worden geanalyseerd op aanwezige antibiotica. Deze worden vervolgens getoetst aan de in de database CRA geregistreerde antibiotica. Deelnemers aan het programma voldoen aan de verplichting (zowel wettelijk als in IKB Kip) om aan zelfcontrole kritische stoffen te doen.

b) Inhoud programma

Welke bedrijven?

Het AVINED-programma zelfcontrole is gericht op het gebruik en de registratie van antibiotica in de pluimveevleessector. AVINED biedt het programma aan de volgende bedrijven in de pluimveevleessector aan: fokbedrijven en vermeerderingsbedrijven, opfokbedrijven, vleeskuikenbedrijven en kalkoenbedrijven.

Welke antibiotica?

De monsters worden geanalyseerd op aanwezigheid van een groot aantal antibiotica (groepen). De lijst met groepen antibiotica waarop wordt gecontroleerd is niet openbaar. Het laboratorium stemt de te analyseren lijst van antibiotica af met de overheid.

Steekproef

Jaarlijks wordt bij 8 tot 13% van de deelnemende bedrijven monsters genomen. De monstername vindt in enkele rondes plaats en via een risico gebaseerde steekproef. In onderdeel 2 staan enkele criteria voor het vaststellen van de steekproef. AVINED controleert of de bedrijven bij eerdere bemonsteringsrondes in de steekproef zaten, controleert de salmonella status (bij positief status voorlopig geen bezoek) en geeft de bedrijven door aan de monsternemer.

Monstername

- Een monsternemer van Kiwa VERIN neemt de monsters. Kiwa VERIN werkt volgens het accreditaat (NEN-EN 17020) en conform het door AVINED goedgekeurd bemonsteringsprotocol.
- Om het aantal 'no shows' te beperken worden bedrijven tot maximaal 48 uur voor de bemonstering geïnformeerd dat de monsters worden genomen. Gezien de aard van het onderzoek (antibiotica zijn langdurig terug te vinden in veren) is deze voorankondiging geen probleem. Bij bedrijven die zonder goede reden niet meewerken, wordt de deelname aan het programma opgezegd en het bedrijf wordt als 'niet deelnemer' aan de NVWA gemeld.
- Bij de bedrijven worden verenmonsters en mestmonsters genomen. De veren- en mestmonsters worden geanalyseerd op aanwezigheid van antibiotica.
- In geval antibiotica zijn aangetroffen, die niet zijn toegelaten in de veehouderij, kan aanvullende monstername plaatsvinden voor nadere analyse.
- Om het programma efficiënt en effectief te maken worden de monsters in enkele rondes genomen. De monsters worden bij het laboratorium bewaard en per batch geanalyseerd. In onderdeel 4 staat het indicatieve bemonsterings- en analyseschema.
- De monsters zijn eigendom van AVINED.

Analyse

- De monsters worden geanalyseerd door het laboratorium DUCARES B.V. volgens LC-MSMS-methoden. DUCARES B.V. heeft een ISO/IEC 17025 accreditatie voor chemisch analytische verrichtingen. De analyses vinden plaats onder deze accreditatie.
- Gekeken wordt of antibiotica in de monsters aanwezig zijn. DUCARES B.V. analyseert de monsters op een reeks van antibiotica. Dit kunnen zowel (voor pluimvee) toegelaten middelen als niet (voor pluimvee) toegelaten middelen zijn. DUCARES B.V. ontvangt de monsters gecodeerd. De monsters zijn anoniem.

Second opinion

Bedrijven kunnen een second opinion aanvragen op eigen kosten. DUCARES B.V. zorgt vóór elke analyse dat twee monsters klaar zijn per bedrijf. Eén van de monsters wordt geanalyseerd en het ander monster wordt onder de juiste omstandigheden bewaard. Voor een second opinion kan het bedrijf ook naar een ander laboratorium uitwijken.

c) Handhaving

Er geldt een nationale verplichting voor veehouderijbedrijven om aan zelfcontrole op kritische stoffen te doen. De NVWA handhaaft hier op. De NVWA kan een bestuurlijk boete opleggen aan bedrijven die niet doen aan zelfcontrole op kritische stoffen. Deelnemers aan het AVINED programma zelfcontrole antibiotica pluimveevleessector voldoen aan de wettelijke verplichtingen op het gebied van zelfcontrole. De NVWA krijgt ter vereenvoudiging van de handhaving van AVINED periodiek een lijst met deelnemers aan het zelfcontroleprogramma.

d) Beoordeling positieve monsters

De resultaten van de analyses worden beoordeeld door DUCARES B.V. en AVINED (secretariaat) die:

1. de (anonieme) resultaten duidt;
2. beoordeelt in hoeverre er sprake is van een positief monster;
3. er sprake is van een mismatch met de database CRA
4. aanvullende informatie nodig is.

Het zal geregeld voorkomen dat antibiotica op zeer lage niveaus (sporen) worden aangetroffen. Dit kan betekenen dat een positieve uitslag door een andere bron wordt veroorzaakt dan een daadwerkelijke, recente toediening van een antibioticum op het bedrijf. Wanneer de bron van de positieve uitslag niet duidelijk is, dan zal AVINED contact opnemen met het bedrijf.

Wanneer een monster positief is op de aanwezigheid van één of meer antibiotica, dan wordt gekeken of het middel geregistreerd is door de dierenarts in de officiële databank CRA (centrale registratie antibiotica). Als er geen registratie is in CRA dan wordt contact opgenomen met de pluimveehouder om op korte termijn een bewijs te overhandigen dat de dierenarts dit middel heeft geleverd. Kan de pluimveehouder dit bewijs niet aanleveren, dan wordt de pluimveehouder doorgegeven aan de NVWA. Kan de pluimveehouder dit bewijs wel leveren, dan is er sprake van een registratiefout door de dierenarts. De dierenarts wordt hierop aangesproken door AVINED. De registratiefout wordt gemeld aan de regeling Geborgde Pluimveedierenarts. Er zullen monsters zijn met een zeer lage, positieve uitslag, waarbij onduidelijk is of de pluimveehouder een antibioticum heeft toegediend of dat er sprake is van een andere bron. In deze gevallen wordt de pluimveehouder niet direct doorgegeven aan de NVWA, maar kan de commissie nader onderzoek (laten) doen bij de pluimveehouder en / of dierenarts. De duiding van de resultaten zal eenvoudiger worden naarmate meer ervaring is opgedaan.

- e) Follow up
Wanneer een antibioticum is gebruikt dat in de veehouderij niet mag worden gebruikt, dan wordt de pluimveehouder doorgegeven aan de NVWA¹.
- f) Programma zelfcontrole pluimvee
Het formele programma zelfcontrole antibiotica pluimvee (juridische tekst) vindt u in bijlage 2. Dit programma is ruim geformuleerd, zodat bij wijzigingen dit programma niet snel aangepast hoeft te worden. Het programma is door het bestuur van AVINED goedgekeurd.
- g) Deelname aan programma
Bedrijven kunnen deelnemen aan het zelfcontroleprogramma door zich te registreren via hun digitale dossier op www.avined.nl: Mijn AVINED. Door zich te registreren voor deelname gaat de pluimveehouder een overeenkomst aan met AVINED. De pluimveehouder gaat akkoord met de deelnemersvoorwaarden en met de betaling van de kosten. De pluimveehouder neemt deel met al zijn in KIP geregistreerde bedrijven (op kipnummerniveau). Deelname is voor onbepaalde tijd. en er geldt een opzegtermijn van een maand. De deelnemersovereenkomst staat in bijlage 3.
- h) Kosten programma zelfcontrole
De kosten voor 2023 zijn € 205 euro per kipnummer voor niet IKB deelnemers en € 115 euro per kipnummer voor IKB Kip-deelnemers. Pluimveehouders krijgen een factuur voor al hun relevante bedrijven (kipnummers). Er is een korting voor IKB Kip-deelnemers omdat van deze bedrijven meer bekend is op het gebied van antibiotica(registratie) en omdat er een uitgebreide administratieve controle plaatsvindt in IKB Kip en in de gelieerde regeling Geborgde Pluimveedierenarts. Het programma zelfcontrole antibiotica pluimveevleessector en de tarieven worden jaarlijks vastgesteld. Pluimveehouders worden hiervan tijdig op de hoogte gesteld door AVINED. In geval een bedrijf na herinnering en aanmaning niet betaalt, dan wordt het bedrijf van de lijst met deelnemers gehaald. De NVWA wordt hiervan op de hoogte gesteld.

¹ Via de cascadereregeling is het mogelijk dat middelen worden ingezet bij pluimvee, die niet geregistreerd zijn voor pluimvee, maar wel voor een andere sector. Deskundigen beoordelen, evt. na onderzoek of een dergelijk middel correct is toegepast. Deze bedrijven worden pas na beoordeling aan de NVWA doorgegeven. Middelen die in het geheel niet gebruikt mogen worden in de veehouderij, waaronder carbapenem, worden onmiddellijk doorgegeven als ze worden aangetroffen.

2. Criteria steekproef

AVINED stelt de criteria voor de steekproef op. De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), de uitvoerder van de antibioticadatabase CRA, selecteert per bemonsteringsronde de te bemonsteren bedrijven op basis van de criteria. Omdat de bemonstering in enkele rondes per jaar wordt uitgevoerd, zal de GD de steekproef enkele keren per jaar vaststellen. In de steekproef worden alle bedrijfstypen meegenomen die in de scope van het programma staan. Het percentage van de steekproef is over een jaar genomen minimaal 8% van de deelnemende bedrijven. De GD zorgt voor voldoende bedrijven (rekening houdend met mogelijke 'no shows') en levert de NAW gegevens van de bedrijven aan AVINED. AVINED verifieert of de bedrijven niet eerder zijn gecontroleerd, verifieert de salmonellastatus en geeft een lijst met Kipnummers en namen aan Kiwa VERIN.

Criteria voor het bepalen van de steekproef

- Voor elke ronde worden nieuwe bedrijven geselecteerd. Bedrijven die in een eerdere ronde zijn bemonsterd worden in de rest van het kalenderjaar niet meegenomen, tenzij er een reden is om dit bedrijf nogmaals mee te nemen, dit is ter beoordeling van AVINED). Bedrijven waarbij in de vorige ronde een 'no show' was, kunnen meegenomen worden in de volgende ronde.
- Over een kalenderjaar heen wordt het aantal te bezoeken bedrijven per bedrijfstype zo veel mogelijk bepaald naar rato van het aantal deelnemende bedrijven binnen deze bedrijfstypen.
- Bekeken wordt of op geselecteerde bedrijven ten tijde van de monsterneming dieren aanwezig zijn en welke leeftijd de dieren hebben. Bij voorkeur bedrijven kiezen waar de dieren ten minste drie weken oud zijn op moment van monsternaming. Zijn er op het bedrijf geen dieren aanwezig dan wordt een ander bedrijf uitgekozen. Bij bedrijven met dieren van minder dan twee weken oud kunnen problemen ontstaan met de monsternaming (mest en veren).
- Binnen de bedrijfstypen worden bedrijven geselecteerd met zowel een hoog als een laag gebruik met extra aandacht voor bedrijven die een nulgebruik hebben.
- Bij het selecteren van bedrijven met een nulgebruik wordt bij vleeskuikenbedrijven met name, maar niet uitsluitend, gekeken naar het type ras (regulier versus tragergroeiend) en of er sprake is van het afmesten van bijproducten.
- Er wordt gekeken naar de spreiding (qua voorschrijven van antibiotica) van de dierenartsenpraktijken, waarbij extra aandacht is voor dierenartsenpraktijken die gemiddeld beduidend lager uitkomen dan andere dierenartsenpraktijken. Dit betekent dat meer bedrijven van die dierenartsenpraktijk bezocht kunnen worden.

3. Werkprocedure

- a) AVINED stelt in overleg met Kiwa VERIN en DUCARES B.V. - en binnen de voorwaarden van het werkplan - de bemonsteringsperiodes en de analyseperiodes vast.
- b) GD selecteert twee weken voor de start van een bemonsteringsperiode de te bemonsteren bedrijven conform de vastgestelde criteria en geeft de NAW-gegevens van de bedrijven door aan AVINED. AVINED meldt de bedrijven één week voor de start van de bemonsteringsperiode aan Kiwa VERIN
- c) Kiwa VERIN belt de bedrijven hooguit 48 uur voor het geplande bezoek en neemt in de vastgestelde periode het vastgestelde aantal monsters bij de bedrijven en verstuurt de monsters conform bemonsteringsprotocol naar DUCARES B.V.. Bij de bemonstering legt Kiwa VERIN de in het stalkoppel gebruikte antibiotica vast en vraagt Kiwa VERIN of het koppel onder behandeling staat.
- d) DUCARES B.V. voert in de vastgestelde analyseweek de analyses uit en rapporteert de bevindingen de maandag volgend op de analyseweek aan AVINED.

- e) AVINED matcht de bevindingen met de data in de database CRA en zorgt voor een periodieke en anonieme bespreking van de bevindingen in de deskundigencommissie.
- f) In geval van positieve uitslagen met onduidelijke bron en waarbij het antibioticum niet geregistreerd is in CRA, neemt AVINED contact op met het bedrijf dan wel met de dierenarts van het bedrijf voor nadere informatie.
- g) Wanneer een verboden antibioticum is ingezet, geeft AVINED de NAW-gegevens en de resultaten van het bedrijf direct door aan de NVWA.
- h) AVINED gaat, in geval er een mismatch (positieve uitslag en geen registratie in CRA) is geconstateerd, bij de pluimveehouder na of het aangetroffen antibioticum via een schriftelijk bewijs (recept/logboek) van de dierenarts kan worden verklaard. Zo niet, dan geeft AVINED het bedrijf door aan de NVWA.

4. Schema bemonstering en analyses

Er is een algemeen jaarschema voor bemonstering en analyse opgesteld. Dit schema staat in bijlage 1 en vermeld hoeveel bedrijven van welk type, hoeveel stallen en welke monsters genomen en geanalyseerd moeten worden. Het is een indicatief schema. Op basis van de risicoanalyse kan worden afgeweken van het schema.

AVINED stelt voor de start van het jaarlijkse programma een overzicht op met data per bemonsteringsronde voor de monsternemer Kiwa VERIN en het laboratorium DUCARES B.V.. In dit schema staan per bemonsteringsronde de data voor het melden van bedrijven aan Kiwa VERIN, de week van bemonstering, de analyseweek, de ontvangst van de resultaten, het matchen van de resultaten met database en het beoordelen van de resultaten.

Bijlage 1: schema bemonstering en analyse

Schema

Bij het opstellen van een monitoringsschema is uitgegaan van vleeskuikenbedrijven, opfokbedrijven, vermeerderingsbedrijven en vleeskalkoenbedrijven. Hierbij is een verschil aangebracht in aantal te bezoeken bedrijven, de te nemen monsters per bedrijf en het aantal te analyseren monsters. Om de kosten te beperken worden bij deze monitoring mengmonsters geanalyseerd.

Aantal te controleren bedrijven (o.b.v. deelname zelfcontrole)	Vleeskuikenbedrijven	Opfok en vermeerderingsbedrijven	Vleeskalkoenbedrijven
Totaal aantal te bezoeken bedrijven	86 (= 10%)	38 (=14%)	2 (= 9%)
Aantal bemonsterweken	6	6	6
Aantal analyse weken	6		
Bemonstering per bedrijf	Vleeskuikenbedrijven	Opfok en vermeerderingsbedrijven	Vleeskalkoenbedrijven
Aantal stallen per bedrijf	2	1	2
Aantal mestmonsters per stal	1	1	1
Aantal veermonsters per stal	1 (neem veren van 2 dieren)	1 (neem veren van 2 dieren)	1 (neem veren van 2 dieren)
Totaal per bedrijf	4	2	4
Totaal per jaar	344	76	8
Te analyseren poolmonsters			
Aantal poolmonsters mest per bedrijf	2 (1 per stal)	1	2 (1 per stal)
Aantal poolmonsters veren per bedrijf	2 (1 per stal)	1	2 (1 per stal)
Totaal per bedrijf	4	2	4

Bemonsteringschema

Er is sprake van vijf wekelijkse bemonsterperiodes, waarin per periode gemiddeld 21 bedrijven worden bemonsterd. In de week volgend op de bemonsterperiode worden de analyses uitgevoerd. De data voor de bemonsteringsperiodes en de analyseperiodes worden door AVINED vastgesteld in overleg met Kiwa VERIN en DUCARES B.V..

Bemonsterweek	vleeskuikenbedrijven	Opfok- en vermeerderingsbedrijven	Vleeskalkoenbedrijven
Vijfde analyse week (2021) ²	21 ³	-	-
Eerste bemonsteringsweek	13	8	-
Eerste analyseweek			

² Vanwege de vogelgriep situatie heeft ronde 5 niet kunnen plaatsvinden in 2021. Deze ronde wordt uitgevoerd in 2023.

³ Vanwege het risico op vogelgriep is de keuze gemaakt om in deze ronde alleen nog monsternames te laten plaatsvinden bij vleeskuikenbedrijven. Met ingang van ronde 1 wordt de reguliere planning uitgevoerd.

Tweede bemonsteringsweek	13	7	1
Tweede analyseweek			
Derde bemonsteringsweek	13	8	-
Derde analyseweek			
Vierde bemonsteringsweek	13	8	-
Vierde analyse week			
Vijfde bemonsteringsweek	13	7	1
Vijfde analyse week			
Totaal	86	38	2

Afhankelijk van het type bedrijf worden meerdere monsters genomen. Het betreft mest- en veermonsters. Per vleeskuikenbedrijf en vleeskalkoenbedrijf worden maximaal twee stallen bemonsterd.

Analyseschema

De detectiegrenzen voor te meten antibiotica zijn met de toegepaste LC-MSMS methoden dermate laag dat het mengen van monsters mogelijk is. Per vleeskuikenbedrijf worden vier mestmonsters en vier veermonsters genomen. Per stal wordt van twee individuele monsters een mengmonster gemaakt. Per bedrijf worden er dus vier mengmonsters geanalyseerd. Mocht het vleeskuikenbedrijf slechts één stal hebben, dan wordt de helft van de monsters genomen.

Per opfok- / vermeerderingsbedrijf worden er drie mestmonsters en drie veermonsters genomen. Per stal wordt er van drie individuele monsters een mengmonster gemaakt. Per bedrijf worden dus twee mengmonsters geanalyseerd. Per analyseweek worden 34 mengmonsters mest en 34 mengmonsters veren geanalyseerd. Met het aantal van 34 is er sprake van een 'volle' analyseserie, waardoor zo efficiënt mogelijk kan worden gewerkt.

Bemonsterweek	vleeskuikenbedrijven			Opfok-/vermeerderingsbedrijven		
	# bedrijven	mengmonsters mest	mengmonsters veren	# bedrijven	poolmonsters mest	poolmonsters veren
5 (2020)	21	34	34	-	-	-
Analyseweek 5						
1	13	26	26	8	8	8
Analyseweek 1						
2	13	26	26	7	7	7
Analyseweek 2						
3	13	26	26	8	8	8
Analyseweek 3						
4	13	26	26	8	8	8
Analyseweek 4						
5	13	26	26	7	7	7
Analyseweek 5						
Totaal	86	164⁴	164	38	38⁵	38
	Vleeskalkoenbedrijven					
Bemonsterweek	# bedrijven	mengmonsters mest	mengmonsters veren			
1	-	-	-			
Analyseweek 1						
2	1	2	2			
Analyseweek 2						
3	-	-	-			
Analyseweek 3						
4	-	-	-			
Analyseweek 4						
5	1	2	2			
Analyseweek 5						
Totaal	2	6⁶	6			

⁴ komt overeen met 328 individuele monsters

⁵ komt overeen met 76 individuele monsters

⁶ komt overeen met 12 individuele monsters